

УДК 342.57:323.16

doi.org/10.30970/jcl.4.2024.6

Максим Ареф'єв

Аспірант кафедри конституційного права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка,
Львів, Україна

E-mail: arefmaxym@gmail.com



СТАТУТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ: ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРЕВАГИ ПРИЙНЯТТЯ

CHARTERS OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN MOUNTAIN SETTLEMENTS: PRACTICE OF IMPLEMENTATION AND ADVANTAGES OF ADOPTION

Maksym Arefiev

Phd Student of the Constitutional Law Department Law Faculty of Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

Abstract | The article explores the role and significance of community charters for mountain settlements in Ukraine. The author emphasizes the need to address the specific challenges these communities face, which arise from geographical isolation, challenging terrain, insufficient infrastructure, and limited access to services. As the primary document of local self-government, the charter adapts national legislative norms to the needs of a particular community, regulating governance and public relations, mechanisms for citizen participation in decision-making, and procedures for interaction with local authorities. The article emphasises that the charter is a key tool for the development of local democracy and the improvement of governance processes. It contributes to enriching the transparency of government activities, regulating legal relations within the community, and preserving historical and cultural heritage. Through the charter, local communities can more effectively organize access to basic services, particularly by implementing mobile administrative offices and regulating educational, healthcare, and social services.

The author highlights the importance of engaging residents in self-governance processes through public hearings, the creation of self-organization bodies, and the introduction of innovative mechanisms for monitoring local government activities. Furthermore, the charter opens opportunities for attracting additional resources such as investments, grants, and international technical assistance. The document also facilitates the development of inter-municipal cooperation, fostering partnerships with neighbouring communities and foreign organizations.

The article underscores that the adoption of a community charter provides communities with a tool for adapting governance mechanisms to specific conditions, improving the quality of life for residents, and ensuring sustainable development of territories. The community charter is considered not only a legal document but also

a powerful means of mobilizing local resources, promoting democratic practices, and increasing the effectiveness of self-governance.

Keywords: community charter, local self-government, mountain settlements, governance transparency, citizen participation, self-organization, sustainable development.

Анотація | Стаття присвячена дослідженню ролі та значення статутів територіальних громад для гірських населених пунктів України. Автор акцентує увагу на необхідності врахування специфічних викликів таких громад, зумовлених географічною віддаленістю, складним рельєфом, недостатньою інфраструктурою та обмеженим доступом до послуг. Статут, як основний документ місцевого самоврядування, виконує функцію адаптації загальнодержавних законодавчих норм до потреб конкретної громади, регламентуючи відносини між владою та громадою, механізми участі мешканців у прийнятті рішень та процедури взаємодії з місцевою владою.

У статті наголошено, що статут є важливим інструментом розвитку місцевої демократії та покращення управлінських процесів. Документ сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади, врегулюванню правових відносин у громаді та збереженню історико-культурної спадщини. Завдяки статуту місцеві громади можуть ефективніше організувати доступ до базових послуг, зокрема через впровадження мобільних адміністративних офісів, регламентацію освітніх, медичних та соціальних послуг.

Автор виділяє важливість залучення мешканців до процесів самоврядування через громадські слухання, створення органів самоорганізації та запровадження інноваційних механізмів контролю за діяльністю місцевої влади. Крім цього, статут відкриває можливості для залучення додаткових ресурсів, таких як інвестиції, гранти та міжнародна технічна допомога. Документ також сприяє розвитку міжмуніципального співробітництва, формуванню партнерських відносин із сусідніми громадами та міжнародними організаціями.

У статті підкреслено, що прийняття статуту забезпечує громадам інструмент для адаптації управлінських механізмів до специфічних умов, покращення якості життя мешканців та сталого розвитку територій. Статут територіальної громади розглядається не лише як нормативно-правовий документ, а й як потужний засіб мобілізації місцевих ресурсів, розвитку демократичних практик та підвищення ефективності самоврядування.

Ключові слова: статут громади, місцеве самоврядування, гірські населені пункти, прозорість управління, участь громадян, самоорганізація, сталий розвиток.

Гірські населені пункти України стикаються з унікальними викликами в управлінні через свої географічні, соціальні та економічні особливості. Організація ефективного місцевого самоврядування на цих територіях потребує особливого підходу, оскільки звичні методи управління, прийнятні для рівнинних або урбанізованих територій, можуть не відповідати потребам жителів гірських громад. Одним із важливих інструментів для подолання цих викликів є статут територіальної громади. Прийняття статуту дає змогу врегулювати відносини між місцевими органами влади та жителями, сприяє розвитку місцевої демократії, поліпшенню соціально-економічних умов та збереженню культурної спадщини гірських населених пунктів. У цій статті ми розглянемо, як прийняття статутів може поліпшити функціонування територіальних громад у гірських регіонах України та привести до їхнього сталого розвитку.

Визначення статуту територіальної громади. У 1997 році Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» в українське законодавство вперше було введено поняття статуту громади. Закон визначив статут основним локальним нормативно-правовим актом, що має вищу юридичну силу щодо інших рішень органів місцевого самоврядування та затверджується місцевою радою для узгодження окремих положень Конституції України та інших законів відповідно до особливостей громади. Згідно із Законом, статут має містити форми реалізації жителями народовладдя та порядок організації роботи місцевих рад¹.

¹ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170 (зі змінами).

Відтоді українське законодавство не зобов'язувало органи місцевого самоврядування приймати статuti та не надавало чітких критеріїв їхнього змісту. У зв'язку з цим, увесь цей час керівництво громад на власний розсуд вирішувало, чи потрібен статут громаді та яким змістом його наповнити.

К. І. Наумова вважає, що «статут територіальної громади, передусім, є документом процедурно-нормативного характеру, який відображає особливості взаємовідносин усередині територіальної спільноти, зокрема представницького органу місцевого самоврядування. Його функційна роль полягає у врегулюванні правових відносин, що відображають особливості здійснення місцевого самоврядування на території відповідної громади в межах, визначених чинним законодавством України»².

Статут територіальної громади можна визначити як основний документ місцевого самоврядування, що регулює владно-громадські відносини, права й обов'язки громадян та органів місцевої влади, процедури взаємодії між мешканцями й органами влади, а також принципи організації управління територією.

На думку Д. Д. Заяць, «для ефективного здійснення населенням певної території самоврядних повноважень необхідно, щоб її жителі становили не аморфну та розрізнену сукупність окремих індивідів, а цілісну та відносно згуртовану спільноту, яка усвідомлює спорідненість своїх інтересів, цілей та бачення розвитку, особливості якої відображені саме у статуті. Прийняття статуту територіальної громади є одним із найважливіших кроків на шляху до створення суспільства самоврядних громад»³.

Статут нерідко називають «локальною конституцією», оскільки він встановлює юридичні норми, що мають вищу силу на рівні громади порівняно з іншими місцевими актами. Тому слід погодитися з думкою Н. О. Чудик, що «саме орієнтація на прийняття статутів територіальної громади як своєрідних «міні-конституцій» або «малих конституцій» територіальних громад, найоптимальніше відповідає ідеям субсидіарності та самоорганізації населення за місцем проживання, розмаїття й свободи вибору жителями напрямів і видів локальної діяльності щодо вирішення питань місцевого значення»⁴.

Більшість територіальних громад і досі не мають прийнятого статуту. У багатьох селах, селищах і містах ані місцева еліта, ані влада не порушували й не порушують питання необхідності розроблення статуту, бо навіть не уявляють, які переваги надає їм такий документ, не кажучи вже про гірські населені пункти, які здебільшого є сільськими чи селищними громадами, де села географічно розкидані по горах з обмеженою транспортною доступністю, де жителі не те що не розуміють переваг статуту, а й взагалі про нього ніколи не чули.

Відсутність статуту територіальної громади зумовлює велику кількість питань через те, що владно-громадські відносини у більшості випадків нормативно не врегульовані. Такі процедури, як: консультації з громадськістю, місцеві ініціативи, участь громадян у роботі наглядових рад комунальних підприємств, громадські слухання, громадська експертиза, створення та діяльність органів самоорганізації населення (будинкових, вуличних, квартальних та інших комітетів тощо), порядок звітування сільського, селищного, міського голови, постійних комісій та депутатів сільської, селищної, міської ради — необхідні складові кожного статуту територіальної громади. За таких умов та з такими формами діяльності громади статут буде не декларативним документом, а реальною «малою конституцією» громади.

Для гірських населених пунктів статут відіграє особливо важливу роль, оскільки він дає змогу адаптувати законодавчі норми та правила до специфічних умов і потреб громади, таких як:

² Наумова К.І. Правові акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування в системі джерел муніципального права в Україні, автореферат. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13466>

³ Заяць Д. Д. Статутне регулювання системи місцевого самоврядування в Україні, дисертація на здобуття ступеня кандидата наук. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0410U002198>

⁴ Чудик Н.О. Статут територіальної громади як джерело конституційного права в Україні, дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/1048>

складний рельєф, віддаленість населених пунктів від центрів, обмежена інфраструктура та доступ до базових послуг⁵.

У контексті вищезазначеного слід зазначити, що Верховна Рада України прийняла 9 травня 2024 року Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» № 7283 від 13.04.2022, який очікує підписання Президентом України. Цей закон скасовує диспозитивність у прийнятті статутів громад і переводить ці норми в імперативний статус, надаючи громадам термін для прийняття своїх статутів до 1 січня 2027 року⁶. Також цим законом передбачено вже обов'язкові норми, які мають бути роз'яснені статутом громади⁷. З цього вбачається, що законодавцем здійснено спробу уніфікації чи систематизації структури статутів громад, про яку згадують у своїй статті О.В. Батанов та Н.О. Чудик⁸. Оскільки передбачено вісім обов'язкових напрямів правовідносин, що мають включатися до статуту, та дев'ятий, який дозволяє розглянути інші питання місцевого значення, що стосуються життєдіяльності територіальної громади та не суперечать законодавству.

Історико-культурне значення статуту. Гірські громади, такі як села та селища Карпатського регіону, зберігають багату історико-культурну спадщину, яка є важливим елементом їхньої ідентичності. Прийняття статуту може сприяти збереженню цих унікальних рис, регламентуючи питання, пов'язані з культурною спадщиною, національними символами, традиціями та іншими аспектами історичної значущості громади. Встановлення правових норм, що зберігають унікальні культурні та історичні елементи, може сприяти не лише внутрішньому згуртуванню громади, а й розвитку туризму та залученню інвестицій у гірські регіони.

Наприклад, у Статуті територіальної громади міста Львова детально прописані історичні та культурні особливості громади, зокрема її герб, хоругви та традиції місцевого самоврядування⁹. Такі елементи можна успішно використовувати й у гірських громадах, щоб підкреслити їхню унікальність. У багатьох гірських громадах Прикарпаття вже є традиції самоврядування, які збереглися з часів отримання Магдебурзького права. Закріплення цих традицій у статуті дозволить зберегти історичну пам'ять і підкреслити неповторність громади.

Регламентація владно-громадських відносин. Однією з найважливіших переваг прийняття статуту є врегулювання відносин між місцевою владою та жителями громади. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» надає загальні рамки для діяльності місцевої влади, але не регулює детально всі аспекти взаємодії. Прийняття статуту дозволяє врегулювати питання, що залишаються поза увагою законодавства, і таким чином підвищити ефективність управління громадою¹⁰. В Європейській хартії місцевого самоврядування зазначено, що органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції та вирішення якого не доручене жодному іншому органу¹¹.

⁵ Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15.02.95 № 57/95-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1995, №9, ст.58.(зі змінами)

⁶ Нові вимоги до статутів громад: чого бракує основному документу Харкова. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: <https://www.prostir.ua/?news=novi-vymo-hy-do-statutiv-hromad-choho-brakuje-osnovnomu-dokumentu-harkova>

⁷ Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування (Прийнятий Верховною радою України 09 травня 2024 року, проте очікує підписання Президентом України). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39362>

⁸ Батанов О. В., Чудик Н. О. Структура статуту територіальної громади та її елементи: проблеми теорії та практики. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/8116>

⁹ Статут територіальної громади міста Львова. Ухвала Львівської міської ради № 2667 від 07 грудня 2017 р. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08)

¹⁰ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>

¹¹ Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#n23

Наприклад, у багатьох громадах без статуту механізм електронних петицій не працював належним чином через відсутність обов'язкових норм, які б гарантували їх розгляд. Статут установлював обов'язкову процедуру розгляду петицій, якщо вони набрали необхідну кількість підписів, а також зобов'язував місцеву раду реагувати на них відповідно до конкретних строків. Це підвищувало рівень участі громадян у процесах прийняття рішень та робило діяльність органів місцевого самоврядування прозорішою. Слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» від 2 липня 2015 року № 577-VIII було додано нову частину статті 46, де зазначено, що сесія ради скликається для розгляду електронної петиції, що набрала необхідну кількість підписів, протягом строку, встановленого для її розгляду, тобто закріплено обов'язковість розгляду електронної петиції¹². Проте деякі громади й далі окремо зазначають у своїх статутах територіальних громад окремі положення про розгляд петицій, зокрема електронних.

Забезпечення доступу до базових послуг. Гірські населені пункти часто стикаються з проблемами доступу до базових послуг через географічну віддаленість та складний рельєф. Мешканці віддалених сіл і селищ можуть відчувати труднощі з отриманням адміністративних, медичних, освітніх та соціальних послуг через те, що центральні адміністративні офіси розташовані занадто далеко. Прийняття статуту може стати вирішенням цієї проблеми, оскільки він дозволяє врахувати специфіку гірських територій і прописувати механізми, які полегшать доступ до цих послуг.

Наприклад, у статуті можна передбачити організацію мобільних адміністративних офісів у складі, наприклад, відділів соціального захисту населення, земельних відносин, містобудування та архітектури, благоустрою, юридичного, навіть можна залучати представників комунальних підприємств, що займаються вивезенням твердих побутових відходів та вивезенням рідких нечистот тощо, які періодично виїжджатимуть до віддалених населених пунктів, щоб забезпечити жителям доступ до необхідних послуг без потреби довгих поїздок до центру громади. Крім того, статут може регламентувати механізми надання медичних та освітніх послуг з урахуванням віддаленості сіл та складності транспортної інфраструктури.

Підвищення прозорості управління та звітності. Прозорість управління — це важливий елемент ефективного самоврядування, особливо в громадах, де є обмежений доступ до інформації через віддаленість або ізольованість. Статут може передбачати регулярні звіти місцевої влади перед громадою, публічні консультації з громадянами щодо ключових питань розвитку громади, а також процедури для проведення громадських слухань. Це дозволяє підвищити рівень підзвітності влади та залученості мешканців у процеси прийняття рішень.

Зокрема, у статуті може бути закріплено порядок щорічного звітування сільського чи селищного голови, депутатів місцевої ради перед громадою не лише в адміністративному центрі громади, а й у старостинських округах чи навіть в інших населених пунктах. Це забезпечує регулярний контроль за діяльністю влади та сприяє підвищенню довіри громадян до органів місцевого самоврядування. У гірських населених пунктах, де зв'язок між жителями та владою може бути слабшим через географічну ізольованість, це особливо важливо.

Залучення інвестицій та міжнародної допомоги. Статут територіальної громади може стати потужним інструментом для залучення інвестицій і міжнародної допомоги. Багато міжнародних організацій, зокрема фонди Європейського Союзу, оцінюють наявність статуту як показник готовності громади до саморозвитку та здатності ефективно використовувати ресурси. Також у статуті громади можна передбачити обов'язковість прийняття стратегії розвитку відповідної громади, що ще більше відкриває можливостей для участі в різних грантових програмах чи конкурсах із залучення додаткових ресурсів на розвиток громади. Для гірських громад, де фінансові ресурси обмежені, залучення зовнішньої допомоги може стати ключовим фактором у вирішенні інфраструктурних проблем і розвитку місцевої економіки. Наприклад, у рамках програми «Громадянське суспільство та належне врядування» Міжнародного фонду «Відродження» було оголошено конкурс

¹² Про внесення змін до Закону України "Про звернення громадян" щодо електронного звернення та електронної петиції. Закон України від 02.07.2015 року №577-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 35, ст.341.

на «Підтримку спільних ініціатив неурядових організацій сусідніх малих територіальних громад», де в переліку критеріїв для відбору переможців було зазначено, що перевагу буде надано проектним пропозиціям, поданим громадами, які мають власні статuti¹³.

Також статuti територіальних громад можуть передбачати міжмуніципальні партнерства з іншими громадами не лише на території України, а й за кордоном, що також сприяє покращенню економічного, культурного, туристичного, міжмуніципального обміну досвідом та посиленню розвитку цих напрямів.

Наведемо приклад територіальної громади міста Сколе, Стрийського району, Львівської області, де в статуті закріплено окрему статтю під назвою «Міжнародні зв'язки територіальної громади», яка, серед іншого, зазначає, що з метою розвитку зовнішньоекономічних, науково-технічних, культурних, спортивних та інших зв'язків, органи місцевого самоврядування мають право укладати договори з іноземними підприємствами, організаціями, установами, а також з органами місцевого самоврядування інших держав¹⁴. На виконання цієї статті Сколівська територіальна громада підписала договори про партнерство з гміною Леліс Республіки Польща, що дозволило територіальній громаді увійти до числа громад Львівщини, проекти яких у рамках Програми Interreg NEXT Poland – Ukraine 2021–2027 стали переможцями¹⁵. Зокрема, проектом «Леліс – Сколе» заплановано будівництво технічної інфраструктури та закупівлю обладнання для ліквідації наслідків стихійних лих, реконструкцію споруд незараження питної води в м. Сколе та залучення понад 1 мільйона євро на виконання цих робіт¹⁶.

Розвиток місцевих ініціатив та самоорганізації. У гірських громадах, де сусідські зв'язки є міцнішими, важливу роль відіграють органи самоорганізації населення – будинкові, вуличні, квартальні комітети¹⁷, а також громадські організації та об'єднання. Прийняття статуту дозволяє закріпити ці механізми на правовому рівні та регламентувати їхню діяльність. Це сприяє активнішій участі мешканців у вирішенні локальних проблем, таких як ремонт доріг, організація громадських заходів, захист природних ресурсів тощо.

Т. О. Астапова переконана, що «місцеве самоврядування відіграє значну роль у процесі формування громадянського суспільства, оскільки всі громадянські права й масові форми активності громадян, різні позадержавні прояви суспільного життя зароджуються і зрештою реалізуються в місцевих громадах, що створюють базу громадянського суспільства»¹⁸.

Наприклад, у гірських громадах Карпатського регіону часто створюються самоорганізовані об'єднання (кластери, асоціації) для вирішення екологічних питань або розвитку місцевого туризму. Наприклад, на теренах Славської селищної ради було створено Туристичну асоціацію «Курорт Славський», засновниками якої стали жителі та бізнесмени громади з метою розвитку та популяризації селища Славсько¹⁹. Статут може регламентувати процеси створення таких об'єднань, що допомагає залучати мешканців до активного життя громади та підвищує їхню відповідальність за спільний добробут.

¹³ Програма «Громадянське суспільство та належне врядування» Міжнародного фонду «Відродження» оголошений конкурс «Підтримка спільних ініціатив неурядових організацій сусідніх малих територіальних громад».

URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/14346/>

¹⁴ Статут територіальної громади міста Сколе. URL: <https://skole-rada.gov.ua/news/16-43-09-04-10-2018/>

¹⁵ Перелік проектів-переможців за пріоритетом «Довкілля» програми Interreg NEXT «Польща-Україна 2021-2027».

URL: <https://pl-ua.eu/ua/news/3146>

¹⁶ Сколівська міська рада, сайт, новина про перемогу в програмі Interreg NEXT «Польща-Україна 2021-2027».

URL: <https://skole-rada.gov.ua/news/1713782804/>

¹⁷ Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996.

№ 30. Ст. 141 (зі змінами).

¹⁸ Астапова Т. О. Адаптація зарубіжного досвіду реформування діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2010. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20110901000607>

¹⁹ Дані єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців щодо Туристичної асоціації «Курорт Славський». URL: <https://opendatabot.ua/c/34318283>

Приклади впровадження статутів у гірських регіонах. У Карпатському регіоні України вже є приклади успішного впровадження статутів, які сприяли розвитку місцевого самоврядування та покращенню життя громади. Наприклад, у громаді селища Ворохта на Івано-Франківщині прийняття статуту дозволило врегулювати питання надання туристичних послуг, організації місцевих ініціатив та залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури. Статут став інструментом для покращення взаємодії між місцевою владою та бізнесом, що сприяло розвитку економіки громади та створенню нових робочих місць. Наведемо уривок із преамбули статуту громади селища Ворохта: «усвідомлюючи, що неможливо досягнути розвитку та високої якості життя, якщо жителі не є частиною процесу прийняття найважливіших рішень, що їх стосуються»²⁰.

Також, до прикладу, можна навести статут Усть-Чорнянської територіальної громади Тячівського району Закарпатської області, яким не лише врегульовано особливості територіальної громади, владно-громадські відносини, права й обов'язки громадян, процедури взаємодії між мешканцями та органами влади чи принципи організації управління територією, які частково згадуються в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», а й запропоновано деякі нововведення. Зокрема, передбачено нові форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення:

- загальні збори (**конференції**) членів територіальної громади;
- консультативно-дорадчі органи (громадські ради);
- участь у роботі інститутів громадянського суспільства (громадських організацій, благодійних фондів, професійних спілок та інших неприбуткових організацій), які опікуються питаннями здійснення місцевого самоврядування в територіальній громаді²¹.

Окремо слід зазначити форми контролю за органами місцевого самоврядування, зокрема щодо контролю за екологічною ситуацією на території громади. За рішенням загальних зборів територіальної громади створюються громадські контрольні інспекції.

Своєю чергою, головні контрольні інспекції підзвітні та підконтрольні загальним зборам (конференції) територіальної громади і звітують перед ними про свою діяльність не менше двох разів на рік або на вимогу загальних зборів (конференції) у визначений ними час та спосіб.

Висновки. Наведені у статті приклади свідчать, що статут територіальної громади надає жителям додаткові можливості для участі в житті громади та здійснення ефективного громадського контролю.

Позитивні приклади з Карпатського регіону демонструють, як статут може допомогти громаді розвивати туризм, зберігати екологічну спадщину та залучати фінансування для розвитку інфраструктури. Завдяки статуту громада отримує не лише юридичну основу для ефективного управління, а й інструмент для залучення жителів до процесів прийняття рішень, що є важливою передумовою сталого розвитку гірських регіонів України.

Прийняття статутів територіальних громад у гірських населених пунктах України має низку переваг, які сприяють сталому розвитку цих регіонів, зокрема:

- допомагає зберегти історичну, культурну та екологічну спадщину громади;
- підвищує прозорість та відкритість в управлінні громадою, що створює нові можливості для залучення місцевих жителів до прийняття рішень;
- забезпечує доступ до базових послуг для всіх жителів громади з урахуванням специфіки гірських територій;
- слугує інструментом для залучення додаткових фінансових (інвестиційних), інтелектуальних, технологічних, інформаційних, соціальних та інших ресурсів для розвитку інфраструктури та території громади.

²⁰ Статут територіальної громади Ворохта Надвірнянського району Івано-Франківської області.
URL: <https://vorokhtianska-rada.gov.ua/pro-gromadu/statut-vorohtyanskoyi-selyshhnoyi-terytorialnoyi-gromady-nadvirnyanskogo-rajonu-ivano-frankivskoyi-oblasti/>

²¹ Статут Усть-Чорнянської територіальної громади Тячівського району Закарпатської області.
URL: https://rada.info/upload/users_files/04349805/docs/d4529ae7539aae66f2ca22aef7f60df4.pdf

Отже, у гірських населених пунктах, де існують специфічні виклики через віддаленість, складний рельєф та обмежені ресурси, статут є ефективним інструментом самоврядування, який дає змогу врахувати всі особливості регіону та адаптувати управлінські механізми до потреб громади.

Список використаних джерел

Бібліографія:

1. Астапова Т. О. Адаптація зарубіжного досвіду реформування діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис.... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2010. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20110901000607>
2. Батанов О. В., Чудик Н. О. Структура статуту територіальної громади та її елементи: проблеми теорії та практики. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/8116>
3. Дані єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців щодо Туристичної асоціації «Курорт Славський». URL: <https://opendatobot.ua/c/34318283>
4. Заяць Д. Д. Статутне регулювання системи місцевого самоврядування в Україні, дисертація на здобуття ступеня кандидата наук. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0410U002198>
5. Наумова К.І. Правові акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування в системі джерел муніципального права в Україні, автореферат. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua//jspui/handle/123456789/13466>
6. Нові вимоги до статутів громад: чого бракує основному документу Харкова. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: <https://www.prostir.ua/?news=novi-vymohy-do-statutiv-hromad-choho-brakuje-osnovnomu-dokumentu-harkova>
7. Перелік проєктів-переможці за пріоритетом «Довкілля» програми Interreg NEXT «Польща-Україна 2021-2027». URL: <https://pl-ua.eu/ua/news/3146>
8. Програма «Громадянське суспільство та належне врядування» Міжнародного фонду «Відродження» оголошений конкурс «Підтримка спільних ініціатив неурядових організацій сусідніх малих територіальних громад». URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/14346/>
9. Сколівська міська рада, сайт, новина про перемогу в програмі Interreg NEXT «Польща-Україна 2021-2027». URL: <https://skole-rada.gov.ua/news/1713782804/>
10. Чудик Н.О. Статут територіальної громади як джерело конституційного права в Україні, дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/1048>

Перелік юридичних документів:

11. Європейська хартія місцевого самоврядування URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#n23
12. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).
13. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції. Закон України від 02.07.2015 року №577- VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 35, ст.341.
14. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170 (зі змінами).
15. Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15.02.95 № 57/95-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1995, №9, ст.58. (зі змінами)
16. Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування (Прийнятий Верховною радою України 09 травня 2024 року, проте очікує підписання Президентом України). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39362>
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>
18. Статут Усть-Чорнянської територіальної громади Тячівського району Закарпатської області. URL: https://rada.info/upload/users_files/04349805/docs/d4529ae7539aae66f2ca22aef7f60df4.pdf
19. Статут територіальної громади Ворохти Надвірнянського району Івано-Франківської області. URL: <https://vorokhtianska-rada.gov.ua/pro-gromadu/statut-vorokhtyanskoyi-selyshhnoyi-terytorialnoyi-gromady-nadvirnyanskogo-rajonu-ivano-frankivskoyi-oblasti/>

20. Статут територіальної громади міста Львова. Ухвала Львівської міської ради № 2667 від 07 грудня 2017 р. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08)
21. Статут територіальної громади міста Сколе. URL: <https://skole-rada.gov.ua/news/16-43-09-04-10-2018/>

References

Bibliography:

1. Astapova T. O. Adaptatsiia zarubizhnoho dosvidu reformuvannia diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: avtoref. dys.... kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.04 / Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, Kharkiv. rehion. in-t derzh. upr. Kharkiv, 2010. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20110901000607>
2. Batanov O. V., Chudyk N. O. Struktura statutu terytorialnoi hromady ta yii elementy: problemy teorii ta praktyky. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/8116>
3. Chudyk N.O. Statut terytorialnoi hromady yak dzherelo konstytutsiinoho prava v Ukraini, dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/1048>
4. Dani yedynoho derzhavnoho reiestru yurydychnykh osib ta fizychnykh osib-pidprietstv shchodo Turystychnoi asotsiatsii «Kurort Slavskiy». URL: <https://opendatabot.ua/c/34318283>
5. Naumova K.I. Pravovi akty orhaniv i posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia v systemi dzherel munitsypalnogo prava v Ukraini, avtoreferat. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13466>
6. Novi vymohy do statutiv hromad: choho brakuie osnovnomu dokumentu Kharkova. Analychnyi tsentr «Observatoriia demokratii». URL: <https://www.prostir.ua/?news=novi-vymohy-do-statutiv-hromad-choho-brakuje-osnovnomu-dokumentu-harkova>
7. Perelik proektiv-peremozhtsi za priorytetom «Dovkillia» prohramy Interreg NEXT «Polshcha-Ukraina 2021-2027». URL: <https://pl-ua.eu/ua/news/3146>
8. Prohrama «Hromadianske suspilstvo ta nalezhne vriaduvannia» Mizhnarodnoho fondu «Vidrodzhennia» oholosheny konkurs «Pidtrymka spilnykh initsiatyv neuriadovykh orhanizatsii susidnykh malykh terytorialnykh hromad». URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/14346/>
9. Skolivska miska rada, sait, novyna pro peremohu v prohrami Interreg NEXT «Polshcha-Ukraina 2021-2027». URL: <https://skole-rada.gov.ua/news/1713782804/>
10. Zaiats D. D. Statutne rehuliuвання systemy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini, dysertatsiia na zdobuttia stupenia kandydata nauk. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0410U002198>

List of legal documents:

11. Konstytutsiia Ukrainy: Konstytutsiia, Zakon vid 28.06.1996. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141 (zi zminamy).
12. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997. № 280/97-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 24. St. 170 (zi zminamy).
13. Pro status hirsykykh naselenykh punktiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 15.02.95 № 57/95-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1995, №9, st.58.(zi zminamy)
14. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro zvernennia hromadian» shchodo elektronnoho zvernennia ta elektronnoi petytsii. Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 roku №577- VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2015, № 35, st.341.
15. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo narodovladdia na rivni mistsevoho samovriaduvannia (Pryiniaty Verkhovnoiu radoiu Ukrainy 09 travnia 2024 roku, prote ochikuie pidpysannia Prezydentom Ukrainy). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39362>
16. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Kharkivskoi miskoi rady shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen chastyny druhoi statti 19, statti 144 Konstytutsii Ukrainy, statti 25, chastyny chotyryndatsiatoi statti 46, chastyn pershoi, desiatoi statti 59 Zakonu Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» (sprava pro skasuvannia aktiv orhaniv mistsevoho samovriaduvannia). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>
17. Statut Ust-Chornianskoi terytorialnoi hromady Tiachivskoho raionu Zakarpatskoi oblasti. URL: https://rada.info/upload/users_files/04349805/docs/d4529ae7539aae66f2ca22aef7f60df4.pdf
18. Statut terytorialnoi hromady Vorokhty Nadvirnianskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti. URL: <https://vorokhtianska-rada.gov.ua/pro-gromadu/statut-vorohtyanskoji-selyshhnoyi-terytorialnoyi-gromady-nadvirnyanskogo-raionu-ivano-frankivskoyi-oblasti/>
19. Statut terytorialnoi hromady mista Lvova. Ukhvala Lvivskoi miskoi rady № 2667 vid 07 hrudnia 2017 r. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08)
20. Statut terytorialnoi hromady mista Skole. URL: <https://skole-rada.gov.ua/news/16-43-09-04-10-2018/>
21. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#n23